

1. PRESENTACIÓ

Les persones que participen al grup d'Economia Transformadora, junt amb les persones amigues i companyes d'ESF que han participat del procés de redacció d'aquest dossier, entenem aquest mateix com una eina molt útil per a definir les nostres motivacions, dirigir properes activitats i lluites i fer-nos servir d'un lloc de trobada dels nostres pensaments, per compartir-los i poder transformar-nos i transformar aquestes pàgines segons sentim que hem de fer-ho.

Amb la lectura del dossier, volem donar llum a determinades qüestions que no estaven clares dins del grup i dins del col·lectiu. Així mateix, poder tindre algunes bases per a properes companyes que se sumen a la lluita per la transformació de l'economia i la societat. D'aquesta forma, el dossier parteix d'una visió situada de persones occidentals, amb una diversa formació superior reglada i diferents privilegis socials i econòmics dels quals podem ser (o potser no) conscients i apartar-los d'aquestes línies, o almenys intentar-ho.

La informació de la qual ens hem fet servir és la majoria de la xarxa, encara que la música, el cinema i la literatura ens han acompanyat durant el procés de redacció i les nostres experiències. Així, recomanem una recerca més en profunditat de les parts que es consideren interessants i una lectura crítica i contrastada en punts de debat per enriquir l'aprenentatge.

Seria magnífic trobar-nos per debatre, compartir idees, visions i sentiments sobre les qüestions que plantegem durant el text, i poder construir entre totes un discurs i lluita comú per fer-nos sentir.

2. L'ECONOMIA AL SERVEI DEL CAPITAL

Amb el progressiu establiment del sistema neoliberal, es van assentar les bases d'un model individualista i competitiu que cerca l'acumulació de riquesa. Davant d'aquest model, lligat a una lògica de creixement, que ha provocat un increment exponencial de les desigualtats a nivell mundial i perpetua la distribució desigual de la riquesa, hi ha altres paradigmes que posen les persones i al medi ambient al centre de les relacions socioeconòmiques, les quals pretenen donar resposta al conflicte entre la sostenibilitat de la vida i el capital.

Davant d'aquesta situació, estem cridades a reflexionar sobre la vida que volem gaudir en comú, en un intent de combatre les limitacions fruits de la incertesa i l'estratègia de la por impulsades per aquest sistema imperant; treballant cap a una mobilització crítica i proactiva que defensi i replantegi un planeta respectuós, de i per a totes.

Hem viscut una desincrustació de l'economia a la vida, una creixent financerització i mercantilització dels nostres temps, necessitats, valors i cossos. Davant d'aquesta intrusió del capital en la vida, hem de ser conscients dels perills d'aquesta i organitzar-nos, teixint llaços comunitaris, per combatre aquesta imposició del mercat i les seues regles en les nostres vides.

2.1 Els reptes de la globalització

Segons l'Assemblea Parlamentària del Consell d'Europa, la globalització pot ser descrita com la creixent integració econòmica de tots els països del món com a conseqüència de la liberalització i el consegüent augment en el volum i la varietat de comerç internacional de béns i serveis, la reducció dels costos de transport, la creixent intensitat de la penetració internacional de capital, l'immens creixement de la força de treball mundial i l'accelerada difusió mundial de la tecnologia, en particular les comunicacions.

Els trets característics de la globalització són:

1. La competitivitat, en la qual aquesta ha deixat de ser un mitjà per convertir-se en un fi.
  2. La superació dels estats nacionals.
- Els Estats han perdut progressivament capacitat per regular aspectes del mercat com l'entrada dels fluxos de capital o les polítiques aranzelàries. Aquest context, ha immers als Estats en una voràgine competitiva que obliga als Estats a assumir comportaments progressivament semblants als quals són propis de les empreses privades.
3. El major pes del sistema financer.

En les darreres dècades, hi ha hagut un augment del pes de l'economia financera

en detriment de l'economia productiva. Aquest canvi, ha provocat major interdependència entre les economies, com es va produir en la crisi de les hipoteques suprime 2008.

L'economia financera té una perspectiva a curt termini, on l'única primen els valors en borsa de les empreses i la rendibilitat econòmica d'aquesta, acurtant també els processos de la vida, de forma que s'està pressionant al planeta per adaptar-se als nous ritmes i temps financers.

A més, es pot observar com l'actual sistema lineal es basa en «prendre, fer, rebutjar» i ho fa en grans quantitats de matèries i energia barates i de fàcil accés. Aquest ha sigut l'element fonamental del desenvolupament industrial i ha generat un nivell de creixement sense precedents. Tot i això, no hem d'oblidar que aquest sistema interactua amb la societat, cultura, economia, medi ambient... i té els seus impactes. S'ha de tindre en compte que en totes les fases del sistema lineal viuen i treballen persones.

Les fases del sistema lineal són:

Extracció→ Producció→ Distribució→Consum→ Eliminació.

En les últimes tres dècades, s'han consumit un terç dels recursos naturals del planeta. Els recursos de països industrialitzats, com els Estats Units, s'estan esgotant i gràcies a la globalització, la solució més ràpida és consumir els recursos d'altres països encara no tan explotats.

El consum és el pilar fonamental d'aquest sistema, ja que és el que nodreix a les empreses per seguir produint i animen als consumidors a seguir comprant. El 99% de les coses que flueixen a través d'aquest sistema lineal es converteixen en escombraries en menys de 6 mesos. Dos són les estratègies que segueixen les empreses perquè aquest flux sigui possible: l'obsolescència programada i l'obsolescència percebuda. La primera significa que els productes es dissenyen amb una data de caducitat. El segon concepte fa referència a la percepció que intenten donar als productes de vells o obsolets quan encara són útils.

Això causa gravíssimes repercussions quan aquesta visió es comença a fer extensible també a les nostres relacions amb les persones, llavors les veiem com a coses que s'usen per al propi benefici i que quan no serveixen al mercat laboral ens desprenem d'elles sense cap mirament. Així mateix, aquesta dinàmica econòmica trenca amb un model d'estat fonamentat en un pacte social, on existeixen

mecanismes de transferència de rendes per fer front a les desigualtats. No és més que el resultat d'aquesta cruel ètica inhumana del sistema capitalista, en la qual es presta més valor al capital que a la vida humana, és l'explotació de l'ésser humà pel mateix ésser humà.

2.2 Privatització de la vida

Mentre a nivell internacional continua el debat sobre els beneficis que la globalització pot aportar a la població, la crua realitat revela cada vegada majors desigualtats d'ingrés i oportunitats entre i dins dels països. Una de les conseqüències negatives de la globalització és la falta d'autonomia i decisió que sofreixen els governs (i els pobles!) per intentar dur a terme polítiques locals i socials. Per això, els governs centrals tenen la important funció d'intentar reconciliar les polítiques macroeconòmiques amb els objectius socials, tenint en compte la importància de les seues obligacions en matèria de drets humans. Els governs tenen la responsabilitat de fer intervencions focalitzades per assegurar l'accés universal als serveis públics.

El concepte de servei públic difereix d'uns països a altres, tant entre les activitats que abasta com en la manera d'organitzar-les. Les característiques bàsiques d'un servei públic són: igualtat d'accés, prestació i qualitat; universalitat i continuïtat, preus públics deslligats del cost del servei; adaptabilitat a les necessitats de la població i als canvis tecnològics.

A Espanya, l'Estat del Benestar inclou aquelles intervencions públiques encaminades a millorar el benestar i qualitat de vida de la ciutadania. Els pilars fonamentals d'aquest són: l'educació, la sanitat i el sistema de seguretat social.

D'altra banda, el transport, les comunicacions, l'electricitat, el subministrament d'aigua, són també serveis essencials per al desenvolupament d'una vida digna i es presten tant per les administracions públiques com per empreses privades. Tota la ciutadania, per tant, té dret a la seua recepció en condicions de qualitat amb independència del seu lloc de residència i capacitat adquisitiva.

La privatització d'aquests serveis públics a Espanya, com la privatització de la gestió de la sanitat, l'empobriment de la qualitat de l'ensenyament públic, la baixada de les pensions i el cada vegada major monopoli de transport, comunicacions, electricitat i subministrament de l'aigua, ha explotat en uns nivells de precarietat i pobresa molt preocupants.

Els problemes de la privatització de serveis públics es poden entendre en que les empreses privades posen massa èmfasi en el lucre i la recuperació de la inversió. Per tant, la privatització sol conduir a una pujada de tarifes fins i tot a nivells desproporcionats, on part de la població no pot pagar per ells. A més, els serveis brindats solen ser insuficients i de mala qualitat, ja que els operadors privats no se senten responsables davant el públic. En molts casos, els governs arriben a un acord de llarg termini amb companyies, atorgant-les drets exclusius de distribució i per la qual cosa, habiliten el monopoli.

2.3 El capital al centre

A més de la privatització i la propietat privada, altre dels principis bàsics de l'economia capitalista és l'ús dels factors de producció amb l'objectiu de maximitzar el benefici econòmic. Els factors de producció són, com van establir autors com Adam Smith i David Ricardo: el capital, la terra i el treball, que són els recursos necessaris per a produir. Hi ha una llarga discussió històrica sobre què són i com quantificar-los, sobretot en temps de crisi quan la comptabilitat nacional i les previsions econòmiques trenquen amb la lògica del sistema i és necessària la revisió teòrica del model.

D'aquests tres factors, el capital ha estat el més explotat i en el qual s'ha invertit més temps i diners, sent, malauradament, moltes vegades a costa del perjudici i deteriorament de la terra i del treball. De fet, al llarg de la història l'esforç investigador s'ha centrat, majoritàriament, en el desenvolupament tecnològic, en la millora dels sistemes de producció, màquines, fàbriques, de distribució i de consum per fer l'economia "més àgil" i la nostra vida "més fàcil". El neoliberalisme ha sabut aprofitar aquesta lògica i en l'última meitat de segle hem assistit a una creixent mercantilització de la vida, on l'economia s'ha centrat en l'acumulació del màxim capital possible sense perjudici ni consciència sobre els límits del planeta i l'esforç i realitats de les persones que formen part del procés de producció, distribució i consum.

Així, s'han desenvolupat indicadors utilitzats en l'àmbit mundial, estudiats en totes les escoles i universitats i compartits en els mitjans de comunicació com el PIB (Producte Interior Brut) (Veure Glosari) o el PNB (producte nacional brut) que mesuren la quantitat de béns i serveis finals produïts en un país en un període de temps determinat. Damunt, el valor del PIB (positiu = creixement econòmic, negatiu = recessió i crisi) ha estat directament vinculat amb el benestar social, de manera que és molt comú sentir el discurs de "cal potenciar l'economia (augmentar el PIB) pel desenvolupament del país". Així, s'associa el

desenvolupament econòmic amb un avanç en el benestar i les llibertats de les persones, que són totalment oblidades, callades i invisibilitzades durant el mateix procés de producció i creixement. Però, sí els governs i empreses s'obstinen en el creixement econòmic, fins on serem capaços de créixer? A cost de què o qui estem creixent?

Ens preguntem: On queden les persones a tot això? En el factor treball, es parla de salari, d'hores i d'esforç productiu però no de persones. Com ens relacionem, de quina manera es construeix el nostre ideari i ritme de vida per participar en la generació de PIB? En les següents pàgines d'aquest document s'explicaran altres formes d'entendre, mesurar i compartir la terra, el capital i el treball amb fins diferents del creixement.

2.4 El capitalisme heteropatriarcal

Aquest concepte, desenvolupat per els diversos corrents de l'economia feminista, al·ludeix al sistema d'organització política, social, econòmica i cultural que persegueix i afavoreix la posició privilegiada dels homes -entenses com ostentació i control del capital acumulat i dels seus beneficis- i que es sustenta en el domini i l'explotació de les persones i del planeta, particularment de les dones, del seu treball, dels seus cossos i en la vulneració dels seus drets, explotació que s'exerceix de manera diferencial d'acord amb altres factors (ètnia, edat, opció sexual, lloc de procedència, etc.) i d'acord al context en què es troba (Las Tejedoras, 2018).

Com defén Amaia Pérez Orozco, parlar de capitalisme és dir que els mercats capitalistes estan en l'epicentre i, conseqüentment, que la vida en conjunt està amenaçada, perquè es posa a disposició del procés d'acumulació de capital (d'unes poques vides convertides en hegemòniques). Parlar d'heteropatriarcat és respondre parcialment a la pregunta de com, llavors, s'aconsegueix mantenir la vida (perquè, sense ella, no hi ha gens, ni cap capitalisme). L'heteropatriarcat és un dels mecanismes que garanteix aquesta estructura binària en la qual s'oprimeix i infravalora a una part, la feminitzada. És un sistema de relacions de poder que garanteix l'existència de subjectes dones que no construeixen política i conflicte des de la seua pròpia vida, sinó que es posen al servei del subjecte privilegiat, el BBVAh (Veure glossari).

És necessari que hagen persones assumeixen activament la responsabilitat de sostenir la vida present per tant en l'economia, però que ho fan sense legitimitat per preguntar per què no és aquest el procés socialment prioritzat (absents així de l'economia).

Una anàlisi conscient de la societat, de les empreses, polítiques i organitzacions és necessària per a despatriarcalitzar les pràctiques quotidianes i parar la reproducció d'un capitalisme heteropatriarcal que atempta la vida. Mirar-nos des de dins, i pensar una ISF feminista és una tasca necessària que hem d'introduir en totes les esferes de la nostra vida, incloent-hi la militància.

2.5 La cultura de la por

La cultura de la por, també anomenada doctrina del xoc, és una estratègia ideada per l'economista Milton Friedman i posada en pràctica per persones que li segueixen, que consisteix a esperar que es produeixi una crisi de primer ordre o estat de xoc per fer polítiques amb el objectiu de desmantellar l'Estat de Benestar i promoure a nivell global el model de desenvolupament neoliberal. D'aquesta manera, es pretén aprofitar moments de pànic i crisi, com ara guerres o desastres naturals, per ràpidament aconseguir que les "reformes" siguin permanents, mentre els ciutadans encara es recuperen del trauma.

La Doctrina del Shock, llibre escrit per Naomi Klein, relata exemples de com el capitalisme es recolza en els grans desastres, catàstrofes i tragèdies col·lectives per enfortir-se, i aprofita aquests moments de crisi per a realitzar polítiques que en estat de calma i tranquil·litat serien inacceptables per la ciutadania. En aquest sentit, el "capitalisme del desastre" postula que darrere de tota "tragèdia" és possible veure una "oportunitat", com és la d'aprofitar el trauma col·lectiu per promoure i implementar reformes econòmiques i socials de caràcter radical sustentades en el corporativisme com són l'eliminació del paper públic de l'Estat, l'absoluta llibertat de moviments de les empreses privades i una despesa social pràcticament nul. El llibre de Klein constitueix una documentada investigació periodística que recrea de manera detallada el llarg itinerari de maduració i reproducció del model neoliberal. Apareixen exemples com la dictadura de Pinochet a Xile, la guerra d'Iraq o les inundacions de Nova Orleans el 2005.

A Espanya, l'escenari del xoc no el va provocar un cop d'estat, una invasió militar o una inundació, sinó la pròpia crisi econòmica. Amb excusa de respondre a la crisi, se'ns imposa més crisi per a crear una modificació permanent a través de retallades dràstiques en drets i serveis socials.

3. L'ECONOMIA TRANSFORMADORA

En aquest apartat, parlarem de diferents corrents alternatives a l'economia neoclàssica, neoliberal, capitalista que busquen eixir dels valors i la lògica d'acumulació. No obstant això, no totes les propostes són realment transformadores amb el model hegemònic, i les persones que conformem el grup d'Economia transformadora d'Enginyeria Sense Fronteres València no compartim algunes de les propostes exposades que són avui vigents. Hem volgut fer una presentació dels principals corrents per a contextualitzar el panorama econòmic ocultat en moltes ocasions, però que no sempre lluita des de l'ombra per donar llum a la vida, i fer el camí més just i fàcil de compartir per a totes. És per això que incitem a la reflexió crítica (individual i col·lectiva!) en cadascuna de les parts del text, per allunyar-nos de possibles dogmes que travessen les nostres realitats i comprendre i construir un significat de que és una transformació real de l'economia.

Economia transformadora dóna nom al grup dins del col·lectiu ESF que reflexiona, combat i forma part de l'etern procés de (de)construcció d'una economia amb valors diferents dels del règim, que siga propera a la vida i on totes les realitats puguen formar part activa. No obstant això, no volem una "altra economia", l'objectiu seria fer d'aquesta/aquestes una nova, reformada i transformada economia. Busquem ser hegemòniques! No marginals, ni alternatives.

Per això, el nom que més ens fa sentir representades és "Economia Transformadora", aquella que ens fa reflexionar i s'adapta amb la nostra actuació i crítica al que entenem per economia. Una economia que respecte i pose en el centre a les persones, que cuide el medi ambient, que pose en valor el treball reproductiu i pugui ser dinamitzada i gestionada per persones, comunitats, col·lectius que creen xarxes d'intercanvi locals i globals per cobrir les necessitats reals, sense imposició d'una voluntat consumista de què necessitem, buscant abastir-nos amb els recursos disponibles en els nostres territoris, primer, i fent-nos conscients i sobiranes de les nostres accions.

3.1 Propostes antiglobalització.

El terme glocal es basa en l'expressió o lema "Pensa globalment, actua localment", el qual indica que des de la nostra realitat més propera, en la nostra vida quotidiana, des dels petits actes que cada persona realitza, pot fer-se molt per contribuir a la resolució de grans problemes.

Com hem vist als apartats anteriors, algun dels problemes de l'actual sistema i de la globalització és la pèrdua de poder dels Estats per una homogeneïtzació a nivell mundial de les estructures econòmiques, polítiques i socials. L'estat no pot per si només protegir adequadament al poble de decisions que prenen altres actors o de processos que s'originen enfront de les seues fronteres. És per això, que en moltes ocasions, els que prenen les decisions democràtiques no coincideixen amb els afectats per elles.

Un altre gran problema de l'actual sistema es podria identificar en la deshumanització de l'economia, el qual obvia que darrere de cada economia, cada país o cada regió existeix una realitat social i ambiental.

Per aquestes raons, estan sorgint moviments, iniciatives i propostes que lluiten per una democratització de la política i l'economia. Aquests processos sentin les seues bases en relacions de solidaritat i autogestió, ja que el món està format per persones amb cultures basades i marcades per cada territori, i la riquesa del canvi es troba en l'aprenentatge i transformació a nivell local el qual produeix palanca per al canvi a nivell global.

3.2 L'economia col·lectiva, de les persones.

Economia Social

L'economia social la conformen un conjunt d'agents que s'organitzen en forma d'associacions, fundacions, mutualitats i cooperatives, en les quals prima l'interès col·lectiu per sobre del particular i en què la presa de decisions es realitza de manera democràtica i participativa. L'economia social és la part de l'economia integrada per empreses privades que participen en el mercat, però la distribució del benefici i la presa de decisions no estan directament relacionades amb el capital aportat per les persones membres o socis. En els agents pertanyents a l'economia social se substitueix l'interès particular per el general, i apareixen altres finalitats diferents de les purament econòmiques (Zonaeconómica, 2018).

L'Economia social actua en tots els sectors econòmics i abasta entitats com cooperatives, societats laborals, fundacions, associacions, mutualitats, empreses d'inserció, etc. i està regulada per la Llei d'Economia Social.

Segons la llei, els principis que orienten a l'economia social a Espanya són:

- Primacia de les persones i de la finalitat social sobre el capital.
- Distribució equitativa i social dels beneficis.
- Solidaritat.
- Independència davant els poders públics.

No obstant això, en les entitats d'Economia social no es qüestionen els principis i valors del sistema hegemònic i la teocràcia mercantil. Proposen uns principis que es distancien de la fi única de maximització de beneficis capitalistes però estan inserides en l'estructura del sistema econòmic tradicional, i moltes fundacions, cooperatives o associacions estan molt vinculades a grans empreses que utilitzen l'estructura de l'economia social amb fi d'aconseguir estalvis fiscals.

Economia Col·laborativa

L'economia col·laborativa la conformen aquells models de producció, consum o finançament que es basen en l'intercanvi directe entre iguals o de particular a professional a través de plataformes digitals que no presten el servei subjacent, generant un aprofitament eficient i sostenible dels béns i recursos ja existents i infrautilitzats, permetent utilitzar, compartir, intercanviar o invertir els recursos o béns, i pot existir o no una contraprestació entre els usuaris. Tenen una orientació cap a la utilització més que a la propietat, on la confiança és un principi fonamental per a formar part de la comunitat.

No obstant això, l'economia col·laborativa té objectius clarament econòmics, encara que alguns puguin ser extra econòmics. Les iniciatives d'economia col·laborativa tenen una gran possibilitat d'absorció pel sistema i, de fet, moltes de les "start ups P2P" (en anglés, Peer to Peer o Peer to Professionals) estan impulsades i finançades per empreses amb clars fins d'acumulació capitalista. Al seu torn, hi ha un gran debat sobre la necessitat de regular aquesta economia, que resulta difícil en canviar certs aspectes legals i els valors empresarials, a més de la introducció de la tecnologia. Alguns governs ja han implantat mesures legislatives per al control d'aquests fenòmens, i s'han dictaminat les primers sentències contra aquestes empreses.

Algunes persones crítiques amb aquest model d'empresa afirmen que és la forma perfecta per erosionar els drets laborals i prendre una part dels serveis públics, convertint-se en subsidiàries de l'Estat, una manera de privatització.

Segur que tens a la ment algunes plataformes d'ús compartit de vehicles, apartaments, restauració. L'economia col·laborativa s'ha desenvolupat principalment en cinc sectors: l'allotjament, el transport, serveis de la llar, serveis professionals i les finances suposant en 2016 gairebé un 3 % del PIB mundial.

Economia Solidària

L'economia solidària (ES) defensa un sistema econòmic respectuós amb les persones, el medi ambient i el territori. D'aquesta forma contempla una nova forma de produir, distribuir i consumir, representant una nova forma viable i sostenible per satisfer les necessitats individuals i globals.

Per això l'economia solidària es converteix en una altra forma de fer economia que es fonamenta en la solidaritat i el treball, buscant major transparència, equitat i participació. Cada vegada són més les persones, col·lectius i comunitats que promouen iniciatives d'esta economia al servei de la justícia i el exercici dels drets humans.

En la Carta de Principis de l'Economia solidària es redacten els objectius i valors d'aquesta, següent la base d'aquest posicionament. El principis que es recullen son els següents:

1. Principi de equitat.
2. Principi de treball.
3. Principi de sostenibilitat ambiental .
4. Principi de cooperació.
5. Principi "sense fins lucratius".
6. Principi de compromís amb el entorn.

Partim d'una ferma convicció: el actual model econòmic no ha donat ni donarà resposta a les grans desigualtats entre persones i pobles, si no que contribueix al seu augment, per això l'Economia Solidària es presenta com una solució a aquest regim. Dins de l'economia solidària es troben moltíssimes iniciatives tants locals com globals. Des d'empreses, fins llaures, cooperatives, restaurants, iniciatives veïnals, comunitàries, rurals...

És molt diversa i és per això que hem de tindre en compte el que és economia solidària i el que no. Moltes de les grans corporacions, governs i organitzacions socials internacionals han intentat difuminar o encobrir algunes de les seues actuacions cap a iniciatives de comerç just, consum responsable o han tret línies de productes "verds". És important analitzar i apropar-se a aquestes iniciatives per comprendre si segueixen de veritat els principis i els treballen de manera conscient i compromesa. De fet, algunes de les crítiques a aquesta economia des d'altres corrents se centren en la reproducció del consum que fomenta aquesta i en el valor que dona l'ES al treball assalariat, quedant invisibilitzada una gran part de treball que cuida i sostén la vida.

Monedes socials

Una moneda social és una eina creada i utilitzada per comunitats, col·lectius i/o particulars, amb l'objectiu de facilitar intercanvis tant de productes com de serveis o coneixements. Sovint també denominades monedes locals, alternatives o complementàries, consisteixen en diners creats i empleats específicament per al foment del treball i el consum local, empoderant a comunitats i col·lectius determinats per aconseguir objectius socials concrets. Bernard Lietaer defineix aquests diners locals com "un acord dins d'una comunitat d'usar alguna cosa com a mitjà d'intercanvi tant de productes com de coneixements o serveis".

Les monedes socials es caracteritzen per ser sistemes monetaris basats en la confiança i reciprocitat. Es diferencien dels diners de curs legal ja que en ocasions poden perdre valor amb el temps amb l'objectiu que no es pugui acumular.

El diners convencional, en el nostre cas l'euro, està fonamentat en el deute que els bancs ens donen i la dificultat de generar euros. Aquests euros tendeixen a acumular-se en mans d'un grup reduït de persones, d'aquesta manera es promou la manca d'honestitat i la corrupció, es destrueixen les economies locals que s'escapen cap als grans centres financers i es fomenta la competitivitat, que promou la creació de pobresa, provocant una degradació cultural i social creixent.

L'objectiu essencial d'una moneda social no és altre que facilitar els intercanvis entre les persones, és a dir, donant valor a les coses i actuant com a instrument de pagament. La seua existència depèn únicament d'un acord comunitari que li dona un valor determinat, no creat per un banc o per un govern, sinó determinat per les mateixes persones que fan l'intercanvi. D'aquesta manera l'economia que se'n genera és totalment real, sense cap aspecte especulatiu.

Així, busca no només facilitar la vida a nombroses persones amb accés restringit als diners oficial, sinó també convertir-se en facilitadores d'altres formes de consum i producció locals més sostenibles i a escala humana. La part més positiva és el seu ús com a eina econòmica local, fomentant el consum, el treball i el coneixement, ja que en lloc de ser un fi en si mateix, genera més riquesa i accelera la producció local. A més, impedeix que es generen bombolles econòmiques, ja que és difícil d'acumular i no funciona fora de la seua zona. Al tenir una quantitat limitada en circulació segons el seu nombre d'usuàries, no es produeixen casos d'inflació, deflació o especulació.

Bancs del temps

Un banc del temps és una eina amb la qual un grup de persones intercanvien habilitats entre ells sense utilitzar diners, únicament es comptabilitzen les hores de servei prestat i rebut. El funcionament és senzill, la persona interessada obre un compte d'hores i especifica els serveis, habilitats i coneixements que ofereix i espera rebre. Cada vegada que presta un servei acumula hores en el seu compte, que després canvia per serveis que necessita.

Aquesta "cadena de favors" introduïda a Barcelona el 1998, busca resoldre problemes bàsics de supervivència, afavorir la creació de xarxes socials basades en l'ajuda mútua, l'intercanvi d'habilitats o ajudar a persones de baixos ingressos o en atur.

Els intercanvis poden ser personals, familiars o grupals i es concreten en activitats molt diverses, en funció de les necessitats i interessos de cada participant. Aquest intercanvi de serveis té el principal avantatge de brindar una forma de pagament addicional perquè tothom pugui intercanviar productes i serveis. Permeten accedir a persones sense recursos o persones socialment relegades a serveis que d'altra manera no podrien accedir.

A més, els bancs del temps fomenten les relacions socials, els valors d'igualtat, respecte i confiança, permetent a les persones ajudar-se entre si i donar solució a necessitats.

Troba el teu banc del temps més proper: www.bdtonline.org

Finances Ètiques

El sistema financer no ha donat tradicionalment una resposta als desitjos i necessitats d'un sector cada vegada més nombrós de persones estalviadores, el dels qui estan sensibilitzades amb la idea de conivir en una societat més justa, solidària i humana. Un sistema financer que es regeix exclusivament pel benefici particular, fomenta la desigualtat social, consolida l'exclusió i imposa greus conseqüències sobre països, grups socials o persones amb menor poder econòmic.

En resposta a aquest estat de les coses, diferents col·lectius s'han unit i han fet sorgir experiències de diverses característiques, efectivitat i concreció, però amb l'objectiu comú d'ampliar les possibilitats de l'estalvi i la inversió cap a finalitats més socials, oferint alternatives a totes aquelles persones defraudades per l'ús que del seu estalvi s'està fent. Alguns principis bàsics són compartits per aquestes iniciatives en major o menor mesura:

- La persona estalviadora té dret a saber de quina manera s'està utilitzant els seus diners
- Els recursos econòmics s'utilitzen amb un profit social.
- Les fórmules financeres alternatives no se centren exclusivament en la recuperació de les quantitats prestades, sinó també a realitzar labors de suport.
- Els recursos econòmics s'inverteixen en projectes viables, de manera que no s'incorre en pèrdues que defrauden les expectatives o minven la reutilització dels recursos.
- S'engega, en definitiva, una gestió financer que no persegueix finalitats lucratives, sinó que manifesta una decidida vocació social.

I on inverteix els nostres diners la Banca Ètica? Les inversions de cada banc poden distar però principalment en:

- Projectes de desenvolupament en el Sud. A projectes de cooperació al desenvolupament como cooperatives de famílies i micronegocios gestionats per dones.
- Medi ambient, com agricultura ecològica, energies renovables....
- Iniciatives social. Es destinen a iniciatives empresarials d'inserció social, projectes culturals i educatius, així como promoció de la vida i valor comunitaris.

La banca ètica cerca la transformació de la societat i entén que això passa per potenciar una altra educació, posar l'art i la cultura a l'abast de tot el món, practicar un oci responsable, entendre la salut de manera integral, promoure iniciatives de creixement personal... i l'enfortiment de l'economia solidària.

Una de les campanyes de denúncia més conegudes per les Finances Ètiques és la "Banca Armada". Els conflictes armats són una de les principals causes de pobresa al món però alhora són un negoci molt rendible per a unes poques persones que s'enriqueixen a costa de la vida de milers de persones. Els principals bancs que participen d'aquest finançament en l'estat espanyol són el BBVA, el Banc Santander, Barclays, Deutschebank, ING, Banca March, Bankia, el Banc Sabadell, CaixaBank, Banc Popular i Bankinter.

El Centre d'Estudis per la Pau JM Delàs, Setem, RETS, Justícia i Pau i l'Observatori del Deute en la Globalització (ODG) són els promotors de "Banca Armada", una iniciativa que va néixer per denunciar públicament a les institucions bancàries que financen la indústria militar, amb l'objectiu de sensibilitzar i exigir unes polítiques ètiques i responsables socialment.

Les entitats impulsores estaven organitzades en iniciatives específiques destinades a la denúncia de les inversions de tres entitats financeres concretes: BBVA sense Armes, Banc Santander sense Armes i CaixaBank sense Armes. No obstant això, actualment aquestes campanyes operen de forma conjunta i sincronitzada sota la Campanya Banca Armada, i ampliant el camp d'acció a Banc Sabadell i Bankia.

El documental "Amb els teus diners", realitzat per l'ONG Setem, mostra de forma crítica i senzilla aquestes males pràctiques financeres. A més, ofereix alternatives a aquests bancs convencionals, com són els Bancs Ètics, els quals parlarem en l'últim punt del present dossier.

Economia del Bé Comú

L'economia del ben comú és un moviment que senta les bases per a la creació d'un nou model econòmic que prioritza el benestar ciutadà per sobre dels interessos dels mercats i el capital. Les seues arrels tenen relació amb el moviment ATTAC (Associació per la Taxació de les Transaccions financeres i per l'Acció Ciutadana).

El moviment internacional ATTAC va néixer en 1998 a França com a grup de pressió a favor de la introducció d'una taxa a les transaccions financeres internacionals (coneguda popularment com a Taxa Tobin), que permetés restringir la volatilitat dels mercats de capitals especulatiu. Denunciaven que la globalització havia construït el seu propi "Estat", amb el seu aparell, xarxes d'influència i mitjans d'acció completament independents de la societat, i que actuava desestructurant les economies nacionals, menyspreant els principis democràtics, pressionant als estats, exigint més i més beneficis; tot això augmentant les desigualtats socials.

Algunes de les propostes que planteja el moviment davant el sistema capitalista que promou la competició i la cerca sense límits del benefici són la cooperació entre les persones i situar com a centre de tot el benestar a les persones i del seu entorn natural. Planteja per a les empreses la realització d'un balanç on es reflectisca com interactuen amb les persones i amb el medi i quin és l'efecte que tenen.

Els cinc punts que mesura el Balanç de l'Economia del Ben Comú són: la dignitat humana, la solidaritat, la justícia, la sostenibilitat ambiental i la democràcia. La finalitat del Balanç és puntuar a les empreses segons la seua contribució o perjudici respecte aquests temes per així poder comparar entre empreses a l'hora de comprar els seus béns i serveis. Un dels problemes del sistema econòmic-social actual és la falta d'informació i comparabilitat entre les empreses. D'aquesta forma, seria la ciutadania la que des d'una perspectiva crítica i constructiva triaria satisfer les seues necessitats mitjançant aquests criteris. Així, les empreses amb pitjor puntuació es quedarien fora del sistema econòmic i les empreses amb millor puntuació obtindrien avantatges legals com a reduccions fiscals, prioritat en l'adjudicació de contractes públics, cooperació amb universitats públiques...

Un altre punt interessant que es proposa és la Banca Democràtica. Les persones promotores d'aquesta, entenen que és necessari un sistema financer completament diferent al que existeix actualment. Des del punt de vista de la seua utilitat per a la societat i pel ben comú, la liberalització i la globalització dels mercats financers han tornat als bancs totalment ineficients. Ho ha allunyat de la seua tasca, la transformació dels estalvis en crèdits accessibles per a les empreses i llars locals. La banca democràtica té com a objectius fomentar els circuits econòmics regionals i les inversions sostenibles des d'un punt de vista social i ecològic. El banc no buscarà maximitzar els seus beneficis i per tant la seua tendència al risc és feble.

Però, es un model transformador o realment reproduceix alguns dels principis del neoliberalisme? Encara que es una proposta que esta prenent molta força tant des de l'àmbit acadèmic com des de les empreses, es un pegat als problemes del actual sistema. Algunes de les propostes com cooperació entre les persones, participació dels col·lectius, solidaritat i justícia, es poden encaixar amb els valors que promovem com economia transformadora, però a la fi, és una forma d'avaluació "amb valors" de les empreses però que perpetua el model d'acumulació capitalista.

Economia Feminista

L'economia feminista és molt diversa. Un dels seus objectius principals és trencar amb la idea que l'economia està separada de la vida i de la política. I els seus dos principis generals són: descentrar els mercats capitalistes per posar la vida al centre, i tota l'economia està travessada per relacions heteropatriarcal. La proposta de descentrar els mercats suposa discutir quins tipus de béns mai haurien de estar en mans del mercat (energies, aigua, terra ...), sinó gestionats de manera comunal o altres fórmules col·lectives. Suposa, també, debatre noves estructures de producció i consum, respectuoses amb el medi ambient i destinades a la satisfacció de necessitats.

Com defineix Cristina Carrasco, l'economia feminista qüestiona el biaix androcèntric de l'economia que s'evidencia en les representacions abstractes del món centrades al mercat, on s'omet i exclou l'activitat no remunerada o sense valoració mercantil, orientada fonamentalment a cura de la vida humana i realitzada majoritàriament per les dones.

Una de les idees principals que sosté l'Economia Feminista és l'existència de dues condicions bàsiques de la vida: la vulnerabilitat i l'eco i inter-dependència. I, a més, assenyalava dos criteris ètics irrenunciables: la universalitat i la singularitat. D'aquí, sorgeix el concepte de sostenibilitat de la vida, referit al sosteniment de les condicions de possibilitat de vides que valen la pena ser viscudes. Per tant, cal reflexionar i definir el què entenem per vida que val la pena ser viscuda, i com es gestiona i organitza el sosteniment d'aquesta.

S'entén que la vida és vulnerable, és precària, i les persones no som autosuficients, com proposa l'economia neoclàssica amb l'homo economicus. La vida només és si es té cura, i l'única manera de fer-ho és mitjançant la interdependència. Les persones som en comunitat i necessitem relacionar-nos amb altres, de manera que construïm el "com" volem viure la vida.

PROPOSTES I PRÀCTIQUES DE SUBVERSIÓ A NIVELL MACRO

- Resistència a la penetració de la lògica d'acumulació a nous territoris (defensa dels comuns, lluita contra tractats de lliure comerç i inversió)
- Desfinanciarització de l'economia
- Lluita contra polítiques austeres, fi del dogma del dèficit zero
- Auditoria ciutadana del deute: no devem, no paguem
- Visibilització de les cures i lluita contra el seu paper com a matalàs ocult del sistema
- Canvi d'indicadors (Aspecte desenvolupat per Cristina Carrasco, entre d'altres, en diversos debats i publicacions)

PROPOSTES I PRÀCTIQUES DE SUBVERSIÓ A NIVELL MESO

Mercat de treball

- Mesures contra les discriminacions i per l'ocupació decent
- No és una lluita per diners, sinó contra el treballador fong
- Prioritat dels drets de conciliació, però:
  - No només per a dones i famílies nuclears
  - No per maquillar el conflicte capital-vida
- L'emancipació no està en l'ocupació, la subversió està en la fi del treball assalariat i la seua altra cara, les cures invisibilitzades

Política fiscal i allò públic

- Reforma fiscal profunda i progressiva, revisada des de la perspectiva feminista i que garantisca la disponibilitat de recursos

- Fèrria defensa crítica del que és públic
- L'horitzó no és l'estat de benestar, però allò públic és imprescindible en la garantia del bon viure: defensa i ampliació del que hi ha
- Apropar allò públic al comú
- Garantia de la igualtat i la diversitat
- Mecanismes col·lectius de correcció de privilegis
- Pressupostos sensibles al gènere / participatius / amb enfocament de benestar

Economia social i solidària

- És social i solidària i/o feminista?
- Quin paper té els diners? Monedes socials / locals

Espais autogestionats i desmercantilitzats

- Cap a la resolució col·lectiva i no mercantilitzada de les necessitats
- Assajar formes de reorganització dels treballs
- Desobediència a la legalitat i combat a la propietat privada

Reforma agrària

- La terra al servei del bé comú, la terra per a qui la treballa
- Reconèixer el protagonisme de les dones camperoles
- Agroecologia i sobirania alimentària
- Recamperolitzar la societat

PROPOSTES I PRÀCTIQUES DE SUBVERSIÓ A NIVELL MICRO

Desobediència diària al gènere

- Desobeir les dimensions econòmiques de la matriu heterosexual
- Reconèixer la dimensió econòmica de la desobediència en matèria de desig sexual, identitat de gènere, amor i relacions
- Som subjectes danyats-> rebel·lar-nos per a construir una lògica econòmica del cuidat

Erosió de la divisió sexual del treball en les pràctiques quotidianes

- En les parelles, en les llars i tot tipus d'espais de convivència i treball
- Recuperar espais per a pensar col·lectivament com fer-ho?

Una revolució silenciosa de l'economia en el dia a dia

- Construcció quotidiana i col·lectiva dels sentits del viure ben (consums, maternitat, formes de convivència)
- Formes de vida ecològicament sostenibles

Font: Amaia Pérez Orozco (2017) ¿Espacios económicos de subversión feminista?, en Cristina Carrasco Díaz et al. Economía Feminista: desafíos, propuestas y alianzas, Entrepueblos.

En indagar sobre els “còms”, són discutides les estructures econòmiques amb les quals generem, distribuïm i consumim els recursos; les estructures socials que defineixen el sistema de relacions entre grups; les polítiques amb les quals prenem les decisions... A més, som éssers inserits en la naturalesa i necessitem d'ella per continuar amb la vida, la qual cosa ens situa en una permanent eco-dependència que el sistema capitalista amenaça i ataca amb la seua lògica de l'acumulació.

Entre les propostes de l'Economia Feminista, Amaia Pérez Orozco classifica el que ella anomena les estratègies per subvertir l'economia a tres nivells: macro, meso i micro.

Economia circular

L'economia circular és un concepte econòmic que s'interrelaciona amb la sostenibilitat i que el seu objectiu és que el valor dels productes, els materials i els recursos (aigua, energia,...) es mantingui en l'economia durant el major temps possible, reduint al mínim la generació de residus. Es tracta d'implementar una nova economia, circular -no lineal-, basada en el principi de «tancar el cicle de vida» dels productes, els serveis, els residus, els materials, l'aigua i l'energia.

Una economia circular és aquella que és restaurativa i regenerativa a propòsit i que tracta que els productes, components i matèries mantinguin la seua utilitat i valor màxims a tot moment, distingint entre cicles tècnics i biològics. Aquest nou model econòmic tracta en definitiva de desvincular el desenvolupament econòmic global del consum de recursos finits.

Es concep com un cicle de desenvolupament positiu continu que preserva i millora el capital natural, optimitza els rendiments dels recursos i minimitza els riscos del sistema en gestionar reserves finites i fluxos renovables.

L'estructura de l'economia circular seria:

- Regenerar: Canvi a matèries i energies renovables. Retornar els recursos biològics recuperats a la biosfera.
- Compartir. Compartir actius (per exemple: cotxes, aparells). Reutilitzar/segona mà. Perllongar la vida útil mitjançant el manteniment en favor de la durabilitat, actualització.

- Optimitzar. Incrementar el rendiment/l'eficiència del producte. Eliminar els residus de la producció i de la cadena de ministre.
- Bucle. Refabricar productes o components. Reciclar materials. Extreure components bioquímics dels residus orgànics.
- Virtualitzar. Desmaterialitzar directament (per exemple: llibres, CD, DVD)
- Intercanviar. Elegir nous productes i serveis (per exemple: transport multimodal).

La Fundació Cotec per a la Innovació ha iniciat un nou grup de treball sobre Economia Circular en el qual van a participar més de 20 entitats del Patronat. L'objectiu d'aquest grup és establir una sèrie de recomanacions per al disseny de la futura Estratègia Espanyola d'Economia Circular, que actualment està en elaboració sota la coordinació i lideratge del Ministeri d'Agricultura i Pesca, Alimentació i Medi ambient (MAPAMA) i del Ministeri d'Economia, Indústria i Competitivitat.

Per difondre aquest concepte al públic general es va realitzar un curtmetratge de divulgació sobre economia circular amb la col·laboració amb l'estudi #WHY-MAPS. #EconomíaCircular: descobreix el que és abans que rebenti el planeta.

En resum, el moviment de l'Economia Circular tracta sobretot de canviar la visió de les empreses respecte el procés de fabricació dels seus productes així com de la seua vida útil. És una resposta a la societat per part de les autoritats per les actuals crítiques a l'insostenible sistema. Encara que és un concepte que se està desenvolupant, és un petit pas més cap al replantejament del món que volem construir entre totes.

Decreixement

Serge Latouche és una de les cares més conegudes de la cultura del decreixement i en el seu llibre “La apuesta por el decrecimiento” defineix la societat de creixement com una societat dominada precisament per una economia de creixement, que tendeix a deixar-se absorbir en ella. “Aquesta societat no és sostenible, ja que es topa amb els límits de la biosfera”.

La transició cap al decreixement es realitzaria mitjançant l'aplicació de principis més adequats a una situació de recursos limitats: escala reduïda, relocalització,

eficiència, cooperació, autoproducció (i intercanvi), durabilitat i sobrietat, prenent així mateix com a base la simplicitat voluntària. Entre les propostes està la de reduir el pes del medi ambient de les activitats que no aporten cap necessitat (publicitat, transport innecessari, empaquetament de productes...). El repte estaria a viure millor amb menys.

El decreixement implica la desconstrucció de l'economia, al mateix temps que es construeix una nova racionalitat productiva. Es podrien resumir les propostes entorn de les sis "R": Reavaluar, Reestructurar, Redistribuir, Reduir, Reutilitzar, Reciclar.

Més enllà del propòsit de desmantellar el model econòmic dominant, es tracta de desteixir la racionalitat econòmica entreteixint noves matrius de racionalitat i abonant el sòl de la racionalitat ambiental. Açò porta a una estratègia de desconstrucció i reconstrucció; no a fer esclatar el sistema, sinó a reorganitzar la producció, a desenganxar-se dels engranatges dels mecanismes del mercat, a restaurar la matèria desgranada per a reciclar-la i reordenar-la en nous cicles ecològics.

Com podem reorganitzar les nostres vides cap al decreixement? En el següent apartat del dossier, trobaràs algunes iniciatives que s'han dut a terme.

Economia dels / les Treballadors / es - Economia Popular

L'economia de les treballadores o economia popular és una forma de construcció de contrapoder al capitalisme a través de l'autogestió i la creació de drets de les persones que viuen el seu treball. Pot ser entesa com una pràctica de treballadores del món que han avançat, potser de forma fragmentària i limitada, però per la via pràctica al capitalisme ferotge, generant contextos econòmics alternatius.

Aquesta proposta econòmica, es pot definir com un moviment obert de reflexió i posada en pràctica d'experiències d'autogestió contrahegemòniques que es desenvolupa a través de posar/recuperar els mitjans de producció en mans de les treballadores en un procés d'autoemancipació de les classes populars. En aquest cas són les treballadores les qui controlen, determinen i decideixen sobre el seu propi treball, impugnant el concepte de propietat i posant al centre dels processos de presa de decisions a les pròpies treballadores.

Entre les formes clàssiques de posar en pràctica l'economia popular han estat les cooperatives de treball o espais de treball sense patró, on les treballadores gestionen i decideixen democràticament, escapant de les lògiques del capital. El finançament i els seus actius han d'estar gestionats per les pròpies treballadores.

Una de les ruptures amb les organitzacions de treballadors és que no s'accepta el treball assalariat i, per tant, l'economia popular transita des de les organitzacions del sindicalisme clàssic a unes organitzacions de treballadores capaces de decidir democràticament a través de la reincorporació d'experiències comunitàries a l'economia i la generació de sistemes de relació no capitalistes. La seua pretensió és crear a través de l'economia un nou món rescatant l'experiència de les comunitats que posen davant allò reproductiu més que allò productiu.

Un dels moviments que ha posat en pràctica l'economia de les treballadores ha estat el de les empreses recuperades quan els patrons les han tancat, encara que existeixen diferents àmbits d'actuació: assentaments rurals cooperatius, moviments de treballadors, xarxes de comerç just, o experiències de venda ambulants. Lluny de posar com a model el sistema de cooperativisme compatible amb el capitalisme, l'experiència de les empreses recuperades (majoritàriament a Amèrica Llatina) va buidar les empreses per transformar-les a través de la seua presa per les antigues treballadores, les qui van decidir: què, com, quan, i per a qui produir, transformant el treball i les seues relacions. Entre les seues possibles contradiccions es troben les eventuals relacions amb l'Estat, el funcionament de les cooperatives clàssiques dintre del sistema capitalista (sobretot a Occident), la creació d'una economia de resistència més que de transformació i la seua possible participació en les lògiques del mercat.

4. LLUITES. Iniciatives, propostes i col·lectius.

L'economia col·laborativa o lucrativa?

Tal vegada ja coneixies algunes de les empreses d'economia col·laborativa; ara amb la globalització, parlem amb termes anglosaxons i diem car-sharing, home-sharing, crowdfunding o sharing economy. El problema l'economia col·laborativa és que ha creat una oferta de productes i serveis que en algunes ocasions s'escapen del caràcter de col·laboració solidària local i freqüen altre cop, l'explotació capitalista d'unes idees que, curiosament, varen nàixer com a valors fonamentals de les economies solidàries. Així començarem UBER, Cabify, AirBnB o BlaBlaCar, però el seu èxit i expansió comercial ha tingut conseqüències negatives com turisticació, i la pujada del preu del lloguer en barris com Rusafa o Marítim o la caiguda d'ingressos dels taxistes.

L'economia col·laborativa ha arribat amb polèmica, perquè trenca les estructures que regulen les autoritzacions de les activitats econòmiques, les normes de la competència i les normes tributàries.

Als Estats Units aquestes empreses col·laboratives han tingut un gran èxit i sembraren l'alerta en Europa, que comença a debatre al voltant de la necessària regulació. En València, el govern ja ha pres algunes mesures i ha prohibit a AirBnb que s'oferisquen habitatges per dies sense que estiguen donats d'alta com a allotjament turístic i ha fixat un límit màxim de dies (entre 60 i 120) que un mateix immoble pot anunciar-se en la plataforma durant un any.

Les Fundacions

Una fundació és una organització constituïda sense fi de lucre, que té afectat de manera duradora el seu patrimoni a la realització de finalitats d'interès general (assistència social, cultural, sanitària, etc.). Crear una fundació és un gran atractiu per a moltes empreses, ja que existeix un diferent tracte fiscal entre aquestes, que paguen de l'ordre del 30% dels seus ingressos a Hisenda, i les fundacions, que com a molt paguen el 10% en l'impost de societats.

Per a complir amb la seua fi social les fundacions reben ingressos com a donatius i subvencions i poden desenvolupar activitats socials que els produïsquen ingressos. Un dels grans canvis de la nova regulació sobre fundacions ha sigut la possibilitat que aquestes entitats puguin adquirir sense límit alguna acció de qualsevol tipus de societat.

D'aquesta forma, molts partits polítics i empreses utilitzen les fundacions per a rebre fons d'empreses i finançar el que elles entenen per "interès general", fent també una pràctica de responsabilitat social encoberta i creant un ambient lobbista ocult. Alguns exemples clars són les fundacions o "obra social" dels bancs i dels partits polítics, aquests últims eludeixen d'aquesta forma la prohibició de rebre diners d'entitats privades.

D'altres exemples són les fundacions amb causes discutibles, com és el cas de la

Fundació Francisco Franco, la qual assegura aquestes finalitats tal i com indica als seus estatuts: "El foment i desenvolupament de l'educació, la recerca científica i tècnica i de qualsevol altres activitats culturals."

Propaganda de l'Acció Social de la Caixa, banc que inverteix gran part del seu capital en el sector armamentístic. Pots accedir a més informació a la web de Banca Armada.

Les pràctiques de greenwashing i la Responsabilitat

Social Corporativa

Greenwashing és l'ús del màrqueting per retratar els productes, les activitats o les polítiques d'una organització com si fora respectuosa amb el medi ambient quan no ho són. L'acte de rentat verd, també conegut com "green sheen", comporta l'engany de consumidors sobre els beneficis mediambientals d'un producte o una política a través de publicitat, relacions públiques i reclamacions no substancials.

El greenwashing pot prendre la forma o canviar el nom o l'envàs d'un producte per evocar una estètica més natural encara que contingui productes químics perillosos o ingredients que no siguin respectuosos amb el medi ambient.

Moltes de les accions de Responsabilitat Social Corporativa tenen una finalitat propagandística pareguda a les tècniques de greenwashing d'alguns productes o línies, i com molts dels programes de les fundacions. Alguns crítics de la RSC destaquen el rentat de cara de les empreses, que han encarregat al seu departament de màrqueting la responsabilitat social empresarial, curiosament.

Grups de consum

Es defineixen com a grups de persones que s'autoorganitzen amb la finalitat de relocalitzar els sistemes alimentaris i establir relacions directes entre persones consumidores i productores. Es tracta de veïns i veïnes d'un barri o d'una ciutat que es posen d'acord per comprar directament a un o diversos pagesos del seu entorn, i apostar per un altre model d'agricultura i consum, organitzant-se a partir d'associacions o de societats cooperatives. Les seues pràctiques quotidianes responen als principis de l'agroecologia, si bé la seua acció té també una dimensió social i política.

En la ciutat de València, aquestos grups han sigut una forma de resistència front a un sistema de producció massiva d'agricultura i la colonització dels grans supermercats en la venda de productes de la terra. S'han format diversos grups, alguns d'ells són:

Grup de Consum de Russafa, Grup de Consum del Col·legi Mestalla, Grup de Consum del Cabanyal, Grup de Consum de Patraix, Grup de Consum de la UPV/Vera..., Mercat Social

Des de la plataforma Camí al Mercat Social, veuen "la necessitat d'oferir un mercat social com una alternativa al model econòmic imperant, sent un instrument de transformació social i justícia per a fomentar un desenvolupament sostenible

i participatiu." En altres territoris com Madrid o Aragó, el Mercat Social es una plataforma coneguda i amb moltes més col·lectius i entitats involucrades.

El projecte està en cara en la seua primera fase, que tracta de contactar amb entitats productores i grups consumidors que complisquen i/o vulguen treballar per una economia amb els següents principis: Extrets de la Carta Solidària de REAS País Valencià.

Algunes de les entitats que constitueixen actualment el Mercat Social són:

No obstant això, existeixen moltes iniciatives locals que comparteixen el principis i valors socials i posen a les persones en el centre, treballant amb criteris d'associació i autogestió i que no estan (i pot ser no volen estar) associades en la plataforma del Mercat Social.

La Plataforma per la Sobirania Alimentària del País Valencià és un espai que aglutina productors/es, consumidors/es, iniciatives, organitzacions i col·lectius que treballen per la Sobirania Alimentària al País Valencià. Les companyes del grup de Sobirania Alimentària han desenvolupat més aquest tema i al seu dossier trobarà molt més informació sobre aquesta plataforma i el seu funcionament.

Monedes Socials

Les monedes socials han tingut tant experiències positives com negatives. A nivell local s'han creat diferents monedes, de diferent format i en diferents zones per a dinamitzar l'economia i potencia iniciatives solidaries, culturals i educatives.

Els veïns de Russafa, un dels barris mes emblemàtics i històrics de València, van posar en marxa una moneda social amb suport tecnològic. Es tracta de Orué - euro escrit al revés - , una moneda electrònica que no es pot comprar i que esta dissenyada com a ferramenta de cohesió social i de lluita contra la exclusió. Encara que en l'any 2014 (any de creació) contava amb un centenar de locals i uns mil usuaris, no ha tingut molt de èxit, pot ser una de les raons siga que es tracta de una moneda d'accés únicament electrònic.

Altres exemples més recents a nivell local són projectes de moneda social realitzats al barri d'Orriols que busquen revitalitzar la zona i dinamitzar l'economia del barri. Aquest projecte compta amb el recolzament de l'ajuntament, que ha ajudat amb el disseny d'aquesta.

Fora de l'àmbit local trobem altres casos de moneda social:

- El Túmin en Mèxic
- El PUMA en Sevilla
- La Turuta de Villanova
- El Sol Violette en França

Caldria plantejar-se si aquest format podria aplicar-se en altres àmbits, com per exemple una moneda social per a la universitat o una moneda social per a PIMEs locals, potenciant així el comerç entre elles.

Bancs del Temps

Com hem explicat anteriorment, un banc del temps és un sistema d'intercanvi de serveis per temps. Per a participar únicament has de trobar el banc del temps més proper a tu i inscriure't, a patir d'ací formaràs part i podràs començar a intercanviar hores. A nivell local trobem el banc del temps de Russafa i el banc del temps Entrevecinos de València situat al barri de Jesús.

Encara que aquest tipus de projecte no és conegut per molta gent cada vegada se'n està parlant amb més comunitats de veïnes i més col·lectius, a la fi de apropar-se a la gent i facilitar l'accés a serveis a les persones amb pocs recursos. En la ciutat de València, aquest sistema d'intercanvis ha permès que grups amb problemes per a accedir a determinats serveis per el seu elevat preu, puguin accedir a canvi de temps, facilitant a més les relacions entre persones.

Igual que en el cas de la moneda social, cal plantejar el debat sobre si és possible formar un banc del temps a la universitat, posat que els estudiants són un col·lectiu generalment amb pocs ingressos i amb característiques molt diferents, sols cal veure la quantitat de graus que hi ha, i podrien ajudar-se entre ells.

Finances Ètiques

Com hem vist abans, les finances ètiques sorgeixen com a reacció i qüestionament a aquesta realitat, sent promoguda per diversos grups d'activistes de ciutats

dans. A continuació anem a anomenar una sèrie d'entitats i organitzacions que promouen este tipus de finances a nivell local.

REAS País Valencià, la Xarxa de Economia Alternativa i Solidària, formada i constituïda per les següents entitats:

- ENCLAU (Xarxa per al finançament ètic i alternatiu)
- NITTÚA (Plataforma per al canvi social)
- CERAI (processos de desenvolupament rural enfocats a la sobirania alimentària)
- DEL CAMP A LA TAULA (Associació per a la dinamització i impuls de l'agricultura local i ecològica)
- les ONGD SETEM País Valencià (Per un sistema econòmic i social més just a través de l'educació, la sensibilització, la promoció del Consum Conscient, Responsable i Transformador i el Comerç Just)
- LA TENDA DE TOT EL MON (comerç just: opció solidària i sostenible)
- ELS SOMNIS DE LA FORMIGA VERMELLA COOP. V. (Productora de cinema, documentals de recerca i noves tecnologies amb valor social)
- LA REPARTIDORA (Llibreria i tenda associativa)
- PROJECTE LÁZARO (Empresa d'inserció)

ENCLAU és una xarxa formada per entitats socials valencianes que promouen el finançament ètic i responsable. A la Universitat Politècnica de València han organitzat nombroses xarrades.

Les campanyes que podem destacar són:

- “Què pots fer amb 6€? T'ho compta ENCI 6”. Al vídeo se explica que cada euro representa un principi de l'economia que posa a les persones, la comunitat i el medi ambient en primer pla i els diners al seu servei.
- Altra Educació Financera. Es consideren a favor d'una educació financera a les

escoles, però no baix els paràmetre que s'imparteixen des de les entitats bancaries, el qual indueix al consumisme i l'endeutament. Sinó des d'un concepte de l'economia social, solidaria, amb capacitat crítica. Consideren que es important que els i les joves se formen en la pràctica de les finances ètiques, en un consumo responsable. Considerem que és important que els i les joves se formen en la pràctica de les finances ètiques, en un consum responsable. Pots trobar el manifest a la seva pàgina web.

SETEM naix en 1995 com a fruit de l'associació de les associacions SETEM de diferents comunitats autònomes, cadascuna d'elles amb entitat jurídica pròpia, però totes amb un objectiu comú: sensibilitzar a la Ciutadania sobre la desigualtat Nord-Sud i les seves causes, promovent les transformacions personals i col·lectives necessàries per aconseguir un món més just. Setem realitza gran campanyes sobre finances ètiques, en contra de la Banca convencional. Uns dels documentals més destacats, com s'ha anomenat baix es "Con tu dinero". El link el podreu trobar al apartat de Recursos del present dossier. A la seua pàgina web podreu trobar la resta de campanyes que realitzen. Al País Valencia tenen presència i realitzen les següents campanyes: Roba neta, No al TTIP, Guia VLC Consum Responsable, Cooperactivando Nord sud i Teixint Alternatives, els quals es poden veure a la seua pàgina web.

Banca Ètica

Com a alternativa a la "banca tradicional" que opera amb un únic objectiu, l'econòmic, existeix la Banca Ètica que fa compatible la rendibilitat econòmica amb el respecte dels drets humans i el medi ambient. La Banca Ètica inverteix únicament en projectes amb valor afegit per a la societat des del punt de vista social, mediambiental, cultural, educatiu, etc. facilitant als seus clients que puguin saber on s'inverteixen els seus estalvis.

Existeixen diferents iniciatives de Banca Ètica pel món. A continuació els anem a nomenar la més conegudes a Espanya:

- Fiare. Aquesta opera actualment com a sucursal a Espanya de Banca Popolare Etica, una cooperativa de crèdit italiana amb 15 anys d'història i al voltant de quaranta mil socis. Fiare ofereix tot tipus de serveis bancaris a Espanya.
- Coop 57, és una cooperativa de socis en la qual les decisions de prenen en l'assemblea. Per poder ser soci, ha d'acceptar-ho el comitè ètic i complir el principis de l'economia solidària. Coop 57 solament atorga crèdits a socis que siguin persones jurídiques.

- Tríodos. És un banc que ofereix nombrosos productes i serveis financers. A efectes pràctics ofereix serveis amb comoditats similars a les de la banca tradicional i no fomenta la participació dels seus clients en la seva gestió ni presa de decisions.

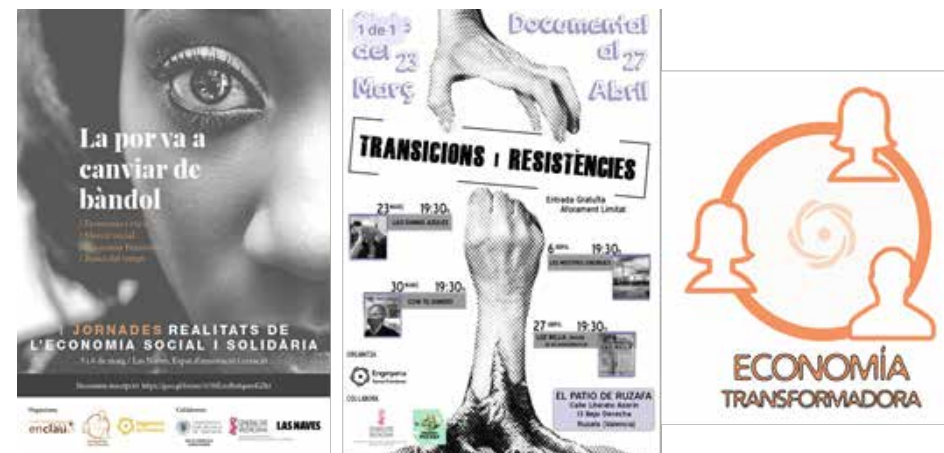
- CASX. És una cooperativa d'Autofinançament Social en Xarxa, sense ànim de lucre i treballa cap a una banca autogestionada, assembleària i sense interessos.

5. ACTIVITATS DE ECOTRANS

Des del nou impuls que li donarem al grup "EcoTrans" l'any 2017, coincidint també amb el canvi de nom de "banca ètica", hem fet diverses activitats.

L'any 2017 s'encarregarem de l'execució del projecte GLOCAL del Centre de Cooperació al Desenvolupament, i prepararem les Jornades de "Realitats de l'economia Social i Solidària".

Ens plantegem des del grup la necessitat de formar part d'altres xarxes d'Economia Solidària, Feminista o impulsar-la nosaltres mateixes en cas que aquestes no tinguérem força suficient. No obstant això, ens encontrem en un moment de reconexió, formació i reflexió per poder enfocar millors la nostra postura, les nostres idees i per tant les nostres lluites.

Alguns exemples d'activitats que hem fet a nivell de grup d'economia transformadora:

- Canvi de nom i disseny del logo de Economía Transformadora.
- Organització de les I Jornades d'Economia Social i Solidària.
- Dinamització del CineFòrum "Con tu Dinero".
- Participació en la Jornada Nacional d'Economia Feminista.

I JORNADAS REALIDADES DE LA ECONOMÍA SOCIAL Y SOLIDARIA

VIERNES 5 DE MAYO

16:45 - 17:00 h Recepción

17:00 - 17:30 h Presentación Economía y Ética
Raúl Contreras. INNDEA Valencia.

17:30 - 19:00 h Taller sobre Economía Feminista
Nieves Salobral. Activista del Eje de Economía Feminista y Precariedad

19:00 - 19:30 h Refrigerio

SÁBADO 6 DE MAYO

09:45 - 10:00 h Recepción

10:00 - 10:45 h Charla sobre Bancos de Tiempo
Carmen Lira. Red de Intercambios SJM

10:45 - 11:00 h Descanso

11:00 - 14:30 h Taller sobre Mercado Social
Susana Ortega. Mercado Social Aragón
Salvador Pérez y Sara Martín. Reas País Valencià

El miedo va a cambiar de bando

Organizan:

enclàui

Enginyeria Sense Fronteres

Colaboran:

LAS NAVES

RECURSOS

Audiovisuals

Des del grup Ecotrans voldríem oferir alguns recursos per ampliar i continuar aprenent d'una manera més informal, mitjançant l'art, la literatura, la poesia... De fet, la idea de crear aquesta llista de recursos audiovisuals, textos, articles i revistes es pensa dinàmica i oberta, que pugui ser una eina per descobrir noves formes de viure, entendre i lluitar contra el capitalisme hegemònic, de forma que siga una (de)construcció continua amb les aportacions de les persones que lliguen, intervinguen o compartisquen aquest dossier.

Música

Los chikos del Maíz <https://www.facebook.com/LosChikosDelMaiz/>

ZOO <http://zooposse.com/>

Mafalda <https://mafaldagrupo.bandcamp.com/>

La Raíz, <http://www.laraiz.es/>

Riot Propaganda <https://www.facebook.com/RiotPropaganda/>

El Diluvi - Va com va https://www.youtube.com/watch?v=9i3rdno_uI8

Maria Arnal i Marcel Bagés - La gent

<https://www.youtube.com/watch?v=Ir-OICckLo>

At Versaris - <http://atversaris.cat/>

Rebeca Lane - <http://www.rebecalane.com/>

Ana Tijoux - <https://www.facebook.com/anitatijoux/>

Videos

El documental, Demain. Tràiler: <https://vimeo.com/172723992>

Con tu dinero de SETEM Hego Haizea. Online lliure:

<https://www.youtube.com/watch?v=pz3g3LG18m4>

La doctrina del xoc. Naomi Klein. Online: <https://youtu.be/Nt44ivcC9rg>

Surplus: Terrorized into Being Consumers, Erik Gandini

Experiències d'ensenyar cooperativisme a València:

https://www.youtube.com/watch?v=r-4nFHM_lhI

La paràbola del pescador o pescadora, Carlos Taibo:

<https://www.youtube.com/watch?v=Bv7MiAGF9Fk>

The Story of Stuff, <https://www.youtube.com/watch?v=9GorqroigqM>

La Històrica documental: <https://www.youtube.com/watch?v=mBfV-SSqF4M>

Cowspiracy: <http://www.cowspiracy.com/>

Web

Blog de Alberto Garzón <http://agarzon.net/blog/>

Economia Social Valencia <https://economiasocialvalencia.wordpress.com>

El portal de la Economía Solidaria <https://www.economiasolidaria.org/>

REAS País Valencià <https://reaspaisvalencia.org/>

Decrecimiento <http://www.decrecimiento.info/>

Píkara Magazine <http://www.pikaramagazine.com/>

Tribuna Feminista <https://www.tribunafeminista.org/category/economia/>

Greenwashing <https://www.expoknews.com/5-ejemplos-de-greenwashing/>

Empresas Recuperadas Argentina <http://www.recuperadasdoc.com.ar>

Congreso Economía de los Trabajadores

<https://laeconomadelostrabajadores.wordpress.com>

La verdadera economía colaborativa, eldiario.es: http://www.eldiario.es/hojaderouter/emprendedores/verdadera-colaborativa-Airbnb-Amazon-Deliveroo_0_745425625.html

Textos

Llibres que recomanem

Esto lo cambia todo: el capitalismo contra el clima, Naomi Klein

Subversión Feminista de la Economía, Amaia Pérez Orozco

La Economía de los Trabajadores: Autogestión y Distribución de la Riqueza, Andrés Ruggeri.

La Gran Transformación, Polansky.

El Capital en el Siglo XXI, Thomas Piketty

El Laberinto del Minotauro, Yanis Varoufakis

Revistes amigues

Revista Economía Crítica <http://www.economiacritica.net>

Soberanía Alimentaria, Biodiversidad y Culturas

<http://www.soberaniaalimentaria.info/>

El Salmón Acontracorriente

<https://www.elsaltodiario.com/el-salmon-contracorriente#blog>

Ecología Política <http://www.ecologiapolitica.info>

GLOSSARI

BBVAh: Des dels feminismes es parla del BBVAh com “el subjecte blanc, burgès, home, adult, amb una funcionalitat normativa, heterosexual”, per referir-se a l'individu entorn del com es concentren el poder i els recursos, i sustenta en la jerarquia social el màxim reconeixement i privilegis.

PIB: El PIB, o renda nacional, és el valor agregat monetari de la producció de tots els béns i serveis finals -no s'inclouen els béns intermedis, és a dir, els béns utilitzats en el procés productiu- produïts dins de les fronteres d'un país pels factors de producció residents en ella, sense que importi la nacionalitat de les empreses i/o els factors de producció que empren valorats a preus de mercat, en un període determinat (generalment d'un any). Inclou només les transaccions monetàries, la qual cosa deixa fos activitats com la cura a persones depenents, activitats que es realitzen sense contraprestació econòmica.

La denominació PIB pot induir a error, ja que pot interpretar-se com la mesura del valor del produït. No obstant això, no és així. El procés de producció és un procés de transformació de matèries primeres en productes finals, i el que explica és, en cada activitat, el valor afegit agregat. No és el mateix per tant el valor de la producció o producció efectiva a preus de sortida de fàbrica que el valor afegit en aquesta empresa.

Neoliberalisme: mètode politicoeconòmic que propugna la mínima intervenció d'organismes estatals sobre l'economia i la política. Es focalitza en mètodes de lliure mercat i en l'establiment de la propietat privada.